

Marta Żerkowska-Balas

Uniwersytet SWPS¹

Recenzja książki Wojciecha Rafałowskiego *Opisywanie i wyjaśnianie systemu partyjnego. Metody pomiaru* (Warszawa: Wydawnictwo ASPRA, 2017)

Wojciech Rafałowski jest socjologiem, którego krąg zainteresowań obejmuje „porównawcze badania rywalizacji partyjnej, w tym konsekwencje polityczne ordynacji wyborczych, podziałów społecznych i dziedzictwa reżimów komunistycznych” (Rafałowski 2017). Wszystkie te elementy widziane z perspektywy badacza empirycznego znajdują swoje odzwierciedlenie w jego książce, której celem jest ukazanie różnych możliwości prowadzenia badań mających umożliwić odpowiedź na pytanie o determinanty systemu partyjnego – jednego z kluczowych pojęć z punktu widzenia nauk o polityce.

Książka jest zorientowana empirycznie – Autor stawia sobie za cel „wprowadzenie czytelnika w zagadnienia centralne dla współczesnych ilościowych badań porównawczych” (Rafałowski 2017: 7) i na kolejnych stronach książki skutecznie ten cel realizuje. Kluczowym elementem książki są rozdziały poświęcone konceptualizacji zjawisk związanych z funkcjonowaniem systemu partyjnego: jego fragmentacji, polaryzacji i instytucjonalizacji oraz konstrukcji mierników syntetycznych pozwalających te zjawiska badać. Autor dokonuje szczegółowego przeglądu koncepcji teoretycznych, odnoszących się do wspomnianych wyżej zjawisk, a następnie omawia sposoby ich pomiaru, przedstawiając potencjalne zastosowanie oraz wady i zalety poszczególnych mierników. Mówiąc o empirycznym charakterze publikacji, nie sposób nie wspomnieć o ostatnim, choć nie mniej ważnym rozdziale, w którym autor mierzy się z technicznymi aspektami badań porównawczych. W efekcie książka jest źródłem *know-how* kompleksowej analizy systemów partyjnych.

Funkcjonowanie systemu partyjnego jest przedstawione w szerszym kontekście. Zaprezentowana w książce teoretyczna dyskusja dotycząca kluczowych

¹ E-mail: marta.zerkowska-balas@swps.edu.pl

z punktu widzenia jej tematu pojęć – systemu partyjnego, partii politycznych czy ideologii jest wzbogacona o *differentia specifica* systemów partyjnych w okresie demokratycznej transformacji w krajach pokomunistycznych. Warto również podkreślić, iż autor dostrzega, że systemy partyjne nie funkcjonują w próżni i omawia także wiele czynników (i sposób ich pomiaru), które do samego systemu partyjnego nie należą, ale mogą wpływać na jego kształt i funkcjonowanie. Mowa tu przede wszystkim o systemie wyborczym i podziałach społecznych, które stanowią trzon zainteresowań badawczych Autora.

W książce perspektywa politologiczna, do której tradycyjnie należą badania nad systemami partyjnymi, łączy się z perspektywą socjologiczną, dzięki czemu Autor widzi opisywane zjawisko w szerszym kontekście (na przykład uwzględnia relacje pomiędzy systemem partyjnym a podziałami społecznymi).

Książka ma charakter podręcznikowy, sam Autor stawia sobie za cel wprowadzenie czytelnika w omawiane zagadnienia i to jest niewątpliwą zaletą publikacji, bowiem takich kompleksowych pozycji łączących rzetelny przegląd teorii z praktycznymi aspektami metodologicznymi brakuje na polskim rynku. Niemniej jednak Autor czasem zdaje się zapominać o przyświecającym mu celu. Świadczy o tym miejscami hermetyczny język zarówno w części teoretycznej, w której duże fragmenty nasycone są żargonem typowym dla omawianego akurat podejścia, jak i w części poświęconej miernikom, gdzie język staje się mocno matematyczny. Kwestie języka, brak szczegółowego wyjaśnienia niektórych zjawisk i definicji używanych terminów czy wręcz skrótów myślowe, jakie stosuje Autor, sprawiają, że narracja w niektórych fragmentach książki jest dostępna tylko dla wyrobionych czytelników. Obraz zaciemnia także nadmiar treści, są bowiem w książce fragmenty, które pokazują wiedzę i odczytanie autora, ale nie wnoszą nic nowego do meritum.

Odbioru książki nie ułatwia także mieszanie perspektyw. Autor czasem zaniedbuje swoje socjologiczne korzenie i zapomina o rozdzieleniu podejścia funkcjonalistycznego i interakcjonistycznego, co jest szczególnie widoczne przy definiowaniu systemu partyjnego i konceptualizacji instytucjonalizacji. Ponadto Autor przyjmuje interakcjonistyczną definicję systemu partyjnego, która kłóci się z ilościowym podejściem do badań. Co więcej, przyjęta definicja systemu partyjnego nie spełnia swojego zadania także na poziomie organizacji narracji. Uwzględnione w niej trzy poziomy: *party-in the electorate*, *party organization* i *party-in-government* (Rafałowski 2017:14) powinny porządkować wywód w rozdziale teoretycznym, tymczasem poszczególne elementy omówione są w sposób chaotyczny i niewystarczający.

W książce przeplatają się również perspektywy partii politycznych i wyborcy. O ile omówienie ich obu wydaje się zasadne (choć nie zawsze jest jasno wyłożone – z tekstu nie wynika na przykład, jakie znaczenie z punktu widzenia sys-

temu partyjnego ma medianowy wyborca), o tyle brakuje wyraźnego rozgraniczenia obu punktów widzenia.

Niedosyt pozostawia lektura części poświęconej kontekstowi formowania się systemów partyjnych w okresie demokratycznej transformacji, która jest niekonkluzywna, Autor nie wskazuje bowiem jakie znaczenie ma tranzycja – jej przebieg czy czas trwania – dla kształtu późniejszego systemu partyjnego.

Pewne niedoskonałości zawiera też rozdział, w którym są omówione syntetyczne miary systemu partyjnego. Opisując różne miary, Autor poświęca nierówną ilość miejsca i uwagi poszczególnym miernikom: niektóre przeanalizowane są dokładnie, z wielu punktów widzenia, inne potraktowane pobieżnie. Dużo miejsca Autor poświęca Comparative Manifest Project, nie wyjaśniając, dlaczego jego wyraźna sympatia leży po stronie tego projektu (przydałoby się to wyjaśnić, tym bardziej że Autor poświęca mu sporo uwagi także w innych miejscach w książce), natomiast zaledwie wspomniane są sondażowe miary polaryzacji.

Mówiąc o niedoskonałościach książki, należy także wymienić brak odniesienia do przestrzennych modeli rywalizacji partyjnej. Nawet jeśli Autor nie chce zagłębiać się w ich omawianie, warto wspomnieć, że istnieją i wyjaśnić czemu nie zostały uwzględnione w niniejszej pracy.

Mimo pewnych drobnych wad książka jest pozycją cenną i potrzebną, przede wszystkim ze względu na jej empiryczny charakter (w Polsce niewiele jest pozycji stanowiących analityczne kompendium) oraz uwzględnienie specyficznego kontekstu demokracji postkomunistycznych (dotychczasowa refleksja dotyczyła niemal wyłącznie dojrzałych demokracji zachodnich). Jest to publikacja godna polecenia zarówno dla badaczy empirycznych, którzy poszukują wskazówek dotyczących wyboru optymalnej metody badania systemów partyjnych, jak i dla osób, które potrzebują gruntownie opracowanego przeglądu literatury.

LITERATURA PRZYWOŁANA

Rafałowski Wojciech (2017), *Opisywanie i wyjaśnianie systemu partyjnego. Metody pomiaru*, Warszawa: Wydawnictwo ASPRA.